

ARAŞTIRMA/RESEARCH

HEMŞİRELERİN İŞ STRESİ VE TÜKENMİŞLİK DÜZEYLERİ İLE MESLEK VE YAŞAM DOYUMU DÜZEYLERİ ARASINDAKİ İLİŞKİNİN BELİRLENMESİ¹

Gazi BARAN CAMCI²

Esin KAVURAN³

Alınış Tarihi/Received	Kabul Tarihi/Accepted	Yayın Tarihi/Published
01.05.2021	10.06.2021	25.06.2021

Bu makaleye atıfta bulunmak için/To cite this article:
Camci GB, Kavuran E. Hemşirelerin İş Stresi ve Tükenmişlik Düzeyleri ile Meslek ve Yaşam Doymu Düzeyleri Arasındaki İlişkinin Belirlenmesi. Anadolu Hemşirelik ve Sağlık Bilimleri Dergisi, 2021; 24(2): 274-283. DOI: 10.17049/ataunihem.930846

ÖZ

Amaç: Bu araştırma hemşirelerin iş stresi, tükenmişlik, meslek ve yaşam doyumu düzeyleri arasındaki ilişkinin belirlenmesi amacıyla tanımlayıcı ve kesitsel olarak gerçekleştirilmiştir.

Yöntem: Araştırma Eylül-Kasım 2020 tarihleri arasında bir devlet hastanesinde yürütülmüştür. Evrenin tamamına ulaşmak hedeflendiğinden örnekleme yöntemine gidilmemiştir. Veriler gönüllü 642 hemşireden Tanımlayıcı Özellikler Formu, Algılanan Stres, Maslach Tükenmişlik, Hemşire İş Doymu ve Yaşam Doymu Ölçekleri kullanılarak toplanmıştır. Verilerin değerlendirilmesinde frekans ve yüzde hesapları, ortalama ve standart sapma değerleri ile ANOVA testi, t-testi, Mann Whitney-U testi ve korelasyon analizi yapılmıştır.

Bulgular: Hemşirelerin Maslach Tükenmişlik Ölçeği'nin Algılanan Stres Ölçeği ile arasında pozitif zayıf düzeyli, Yaşam Doymu Ölçeği ve İş Doymu Ölçeği ile negatif zayıf düzeyli ve anlamlı ilişkiler saptanmıştır ($p < 0.05$). İş Doymu Ölçeği'nin Algılanan Stres Ölçeği ile arasında negatif değerde zayıf düzeyli, Yaşam Doymu Ölçeği ile pozitif orta düzeyli ve anlamlı ilişki vardır. Yaşam Doymu ölçeği ile Algılanan Stres Ölçeği arasında negatif zayıf düzeyli ve anlamlı bir ilişki saptanmıştır.

Sonuç: Bu çalışmada iş stresi ile tükenmişlik arasında pozitif, anlamlı ilişki tespit edilmiş olup mevcut iki değişken ile meslek ve yaşam doyumu arasında negatif, anlamlı ilişki belirlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Hemşire; iş stresi; meslek doyumu; tükenmişlik; yaşam doyumu.

ABSTRACT

Determination of The Correlation of Job Stress and Burnout Levels of Nurses with Their Job and Life Satisfaction Levels

Aim: This study was conducted with descriptive and cross-sectional design to determine the correlation between the job stress, burnout, job and life satisfaction levels of nurses.

Methods: The study was carried out in public hospital between September-November 2020. It was aimed to reach the all population, no sampling method was used. The data were collected from 642 voluntary nurses using the Descriptive Characteristics Form, Perceived Stress, Maslach Burnout Inventory, Nurse Job Satisfaction, and Satisfaction with Life. Frequency, percentage, mean and standard deviation values, ANOVA test, t-test, Mann-Whitney U test and correlation analysis were used to assess data.

Results: It was determined that there was a positive weak and significant correlation between the Maslach Burnout Inventory and Perceived Stress Scale of the nurses and a negative weak and significant correlation between the Satisfaction with Life Scale and Job Satisfaction Scale ($p < 0.05$). It was determined that there was a negative weak and significant correlation between the Job Satisfaction and Perceived Stress and a positive moderate and significant correlation between the Job Satisfaction and the Satisfaction with Life. There was a negative weak and significant correlation between the Satisfaction with Life Scale and Perceived Stress.

Conclusion: It was determined that a positive significant correlation between job stress and burnout and a negative significant correlation between the two present variables and job-life satisfaction.

Keywords: Nurse; job stress; job satisfaction; burnout; life satisfaction

¹ Bu çalışma 8-10 Nisan 2021, 4. Uluslararası Sağlık Bilimleri ve Yaşam Kongresi'nde sözel bildiri olarak sunulmuştur.

² Dr. Ersin Arslan Eğitim ve Araştırma Hastanesi, (Hemşire), ORCID: 0000-0002-2057-1287, e-posta: baran.cmmci@outlook.com

³ **Sorumlu Yazar:** Atatürk Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi, Hemşirelik Esasları Ana Bilim Dalı, (Dr. Öğr. Üyesi), ORCID: 0000-0003-3791-102X, e-posta: esinkavuran@hotmail.com

GİRİŞ

İş hayatında birbirini tamamlayan ve anlamlandıran tükenmişlik, yaşam doyumu ve iş doyumu kavramları iş yerinden eve uzanan oldukça önemli kavramlardır (1). Tükenmişlik ve stres ise üzerinde fazlaca araştırma yapılan konuların başındadır (2). İnsanlarla bire bir çalışan, direk hizmet veren ve hizmet kalitesinde insanın çok mühim bir yere sahip olduğu mesleklerde tükenmişliğin çok daha sık ortaya çıktığı bildirilmiştir (3). Hemşirelerin ise yaşamın parçası olarak varlığını sürdüren sağlık hizmetleri üzerinde etkin rolleri vardır (4). Çoğunlukla hemşireler yaşam ve ölüm arasında hızla hareket edip kritik kararlar almak ve güvenli olmayan yerlerde hastaya verdiği bakımı sürdürmek durumundadırlar. İş ortamı kaynaklı yoğun stres hemşirelerin merhamet yorgunluğu, mesleki tatminsizlik ve tükenmişlik gibi sorunları yaşamasına neden olabilmektedir (5). Çalışma sisteminin tükenmişliğe etkisini araştıran Dall'Ora ve ark. (6) 12 Avrupa ülkesinde 488 hastanede 31.627 hemşire ile yaptığı araştırmada 12 saat ve üzeri çalışan hemşirelerin yüksek tükenmişlik yaşadığını belirlemiştir. Yaşam doyumu kişinin çalışma hayatındaki doyumu tam olarak anlatmasa da, gündelik yaşamının etkin kısmını çalışarak geçirdiği değerlendirildiğinde çalışanların stressiz iş ortamında çalışmalarının yaşam doyumlarına etkisinin önemi görülecektir. Caro ve ark. (7) palyatif bakım ve evde bakım hizmetlerinde çalışan profesyonel hemşirelerle Şili'de, 64 katılımcıyla gerçekleştirdikleri araştırmalarında empatinin yalnızlığın ve tükenmişliğin önlenmesinde, yaşam doyumunun artırılmasında önemli rol oynadığını tespit etmiştir. Bu sebeple, hemşirelerin verimli, üretken ve mutlu olmaları sunulan hizmetin kalitesini arttırmada etkin bir rol oynamaktadır (4). İş ortamında karşılaştıkları taleplerin fazla olmasına karşılık, mesleğini icra ederken sahip oldukları otonominin azlığı, hemşirelerde tükenmişlik ve strese katkısına olan etkin sorunlar olup, stres ve tükenmişlik arttığında, işle ilgili doyumun ve çalışılan bölümün önemine inanışın azaldığı görülmüştür (8). İş doyumunun azalması hemşirelerde sigara, alkol, depresyon, migren, koroner arter hastalığı, anksiyete, hayal kırıklığı ve madde kullanımı gibi fiziksel ve ruhsal sorunlara, umutsuzluk, iş veriminin azalması, yaptığı işten soğuma, aile ilişkilerinde bozulma, insanlar arası ilişki sorunları gibi ailevi ve mesleki sorunlara, grevler, işi yavaşlatma, disiplin sorunları gibi örgütsel sorunlara ve tükenmişlik sendromu gibi sosyal sorunlara neden olmuştur

(9). Hemşirelerin yüksek verimlilikle çalışabilmeleri de çalıştıkları iş yerinin ihtiyaçlarını karşılamasına ve beklentilerine uygun nitelikte olmasına bağlıdır. Hemşirelerin performanslarının fazla olması hasta memnuniyetini ve bakım kalitesini artıracığından önemlidir (10). Bu çerçevede ülkemizdeki çalışmalara bakıldığında iş stresi, tükenmişlik düzeyi, meslek ve yaşam doyumu düzeyleri ile hemşirelik disiplini ilişkileri az sayıda kapsamlı çalışma ile incelenmiştir. Daha iyi ve kaliteli sağlık hizmetinin verilebilmesi için ilgili çalışmaların fazla sayıda ve kapsamlı yapılması gerektiği bildirilmektedir.

Bu araştırma hemşirelerin iş stresi ve tükenmişlik düzeyleri ile meslek ve yaşam doyumu düzeyleri arasındaki ilişkinin belirlenmesi amacı ile gerçekleştirilmiştir.

GEREÇ VE YÖNTEM

Araştırmanın tipi, yapıldığı yer:

Tanımlayıcı ve kesitsel olarak planlanan araştırma Eylül-Kasım 2020 arasında Gaziantep Dr Ersin Arslan Eğitim ve Araştırma Hastanesi'nde yürütülmüştür.

Evreni ve Örneklem: Araştırmanın evrenini Gaziantep Dr Ersin Arslan Eğitim ve Araştırma Hastanesi'nde görev yapan 690 hemşire oluşturmuştur. Evrenin tamamına ulaşmak hedeflendiğinden örnekleme yöntemine gidilmemiş olup, araştırmanın yapıldığı tarihler arasında 20 hemşire izinli olduğu için hemşirelerden gönüllü olarak katılım sağlayan ve veri toplamak için dağıtılan formları tamamen dolduran 642 hemşire araştırma örneklemini oluşturmuştur.

Veri Toplama Araçları

Tanımlayıcı Özellikler Formu: Araştırmacılar tarafından literatürde (1,2,9,11) yararlanılarak oluşturulan Tanımlayıcı Özellikler Formu hemşirelerin yaşlarını, cinsiyetlerini, medeni durumlarını, öğrenim durumlarını, çalışma şekillerini, görev yaptığı birimleri, görev yıllarını, sigara ve alkol kullanım durumlarını ve gelir durumlarını belirlemeyi amaçlayan 10 sorudan oluşmaktadır.

Algılanan Stres Ölçeği: Cohen ve arkadaşları (1983) tarafından geliştirilen ölçeğin Türkçe geçerlilik ve güvenilirlik çalışması Bilge ve ark. (11) (2007) tarafından yapılmış olup Cronbach Alpha değerinin 0.86 olduğu tespit edilmiştir. 5'li likert tipinde hazırlanmış (0 hiç, 4 çok sık) ölçeğin üç maddesi (4,5,6) ters, beş maddesi (1,2,3,7,8) düz ifadelidir. Ölçek puanlaması toplamda 0-32 arasındadır. *Algılanan Stres* (1,2,3,7,8) ve

Algılanan Baş Etme (4,5,6) olmak üzere iki alt ölçeği mevcuttur. Ölçek alt ölçek puanları ve toplam puan üzerinden değerlendirilmektedir. Toplamın yüksek olması stres seviyesinin yüksek olduğu anlamındadır. Alt ölçeklerden alınan puanların yüksekliği ise olumsuz bir durum olarak değerlendirilir. Bu araştırmada Cronbach Alpha değeri 0.78 olarak bulunmuştur.

Maslach Tükenmişlik Ölçeği: Maslach (12) (1981) tarafından geliştirilmiş ve Ergin (13) (1992) tarafından geçerlilik güvenilirlik çalışması yapılmış olan ölçekte 5’li Likert tipi kullanılmıştır. Her maddenin beş seçeneği bulunmaktadır. Ölçek puanları 0-4 arasındadır. *Kişisel Başarı* (8 madde), *Duyarsızlaşma* (5 madde), *Duygusal Tükenmişlik* (9 madde) toplam 22 maddeden oluşmaktadır. Alt ölçek puanları Duyarsızlaşma ve Duygusal Tükenme için 0’den 4’e doğru puanlanırken *Kişisel Başarı* için tersine puanlanmaktadır. Mevcut puanlar toplamı “duygusal tükenme” için 0-36, “duyarsızlaşma” için 0-20 ve “kişisel başarı” için 0-32 arasında değişen puanlar tespit edilir. “Duygusal tükenme” ve “duyarsızlaşma” alt ölçekleri olumsuz anlatımlardan, “kişisel başarı” boyutu da olumlu anlatımlardan oluşur. “Duyarsızlaşma” ve “Duygusal tükenme” puanlarının artması tükenmişliğin arttığını, “kişisel başarı” puanının artması ise tükenmişliğin azaldığını gösterir. Bu araştırmada Cronbach Alpha değeri 0.85 olarak bulunmuştur.

Hemşire İş Doyumu Ölçeği: Hemşirelerin iş doyumunu düzeylerini belirlemeyi amaçlayan Hemşire İş Doyum Ölçeği Japonya’da Muya ve ark. (14) (2014) tarafından geliştirilmiş ve Türkçe geçerlik ve güvenilirliği Türe (15) (2016) tarafından yapılmıştır. Cronbach Alfa değeri $\alpha=0.90$ olarak tespit edilmiştir. Ölçek, “İşle İlgili Olumlu Duygular”, “Üstlerden Uygun Destek”, “İşyerinde Algılanan Önem” ve “Keyifli Çalışma Ortamı” şeklinde 4 alt boyut, 27 maddeden oluşmaktadır. Orijinal 28 madde olan ölçeğin 21. ve 7. maddeleri ters puanlanmıştır. Ölçekten elde edilen puan 5’e doğru ilerledikçe iş doyumunu yüksek, 1’e doğru ilerledikçe iş doyumunu düşük şeklinde değerlendirilmektedir. Bu araştırmada Cronbach Alpha değeri 0.92 olarak bulunmuştur.

Yaşam Doyumu Ölçeği: Ölçek, Diener ve ark. (16) (1985) tarafından geliştirilmiş olup Köker (17) (1991) tarafından Türkçeye uyarlanmıştır. Ölçek, yaşam doyumunu ile ilgili beş maddeden oluşmaktadır. Ölçeğin Cronbach Alpha değeri 0.88 olarak belirlenmiştir. 7’li likert tipinde olan ölçek Dağlı ve Baysal (2016) tarafından beşli likert tipine uyarlanarak geçerlik güvenilirlik

çalışması yapılmıştır. Her bir madde beşli likert tipinde olup cevaplama şekli ‘1= hiç uygun değil’, ‘5= çok uygun’ şeklindedir. Mevcut ölçekten alınabilen en düşük puan 5, en yüksek puan 25’tir. Düşük puan alınması, yaşam doyumunun düşük olduğunun göstergesidir. Bu araştırmada Cronbach Alpha değeri 0.86 olarak bulunmuştur.

Verilerin Toplanması: Veriler araştırmacılar tarafından yüz yüze görüşme tekniği ile toplanmıştır. Veri toplama araçlarının uygulanması ortalama 20-25 dakika sürmüştür.

Verilerin Değerlendirilmesi: Verilerin değerlendirilmesi SPSS 22 programı kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Frekans ve yüzde hesapları tanımlayıcı özelliklerle alakalı verilerin değerlendirilmesinde, hemşirelerin iş stresi, tükenmişlik, meslek ve yaşam doyumunu düzeylerine ait analizler için ortalama ve standart sapma değerleri, ANOVA testi, t-testi ve Mann Whitney-U testi analizi yapılmıştır. Bağımlı değişkenler arasındaki ilişkiyi ölçmek için ise korelasyon analizi yapılmıştır.

Araştırmanın Etik Boyutu: Araştırmaya başlamadan önce etik kurul izni (Sayı: 2020-3/5) Atatürk Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi’nden, çalışma izni ise (Sayı: 87825162-774.99) Gaziantep İl Sağlık Müdürlüğünden alınmıştır. Araştırma kapsamına alınan hemşirelere araştırmanın amacı anlatılarak “Bilgilendirilmiş Onam” ilkesi, elde edilen bilgilerin gizli tutulacağı belirtilerek “Gizlilik ve Gizliliğin Korunması” ilkesi, gönüllü olarak tüm hemşirelerin katılımı ile de “Özerkliğe Saygı” ilkesi yerine getirilmiştir.

BULGULAR VE TARTIŞMA

Hemşirelerin tanıtıcı özellikleri Tablo 1’de verilmiştir. Tabloya göre araştırmaya katılan hemşirelerin %64.6’i kadın, %46.1’i 24-29 yaş aralığında, %59.8’i evli, %34.4’ü lise, %51.2’si ise lisans mezunudur. Çalışma şekline bakıldığında hemşirelerin %83’ü nöbet usulü, %62’si yataklı serviste çalışmaktadır ve %45.8’nin çalışma yılı 3 yıldan azdır (Tablo 1).

Bu araştırmaya katılan hemşirelerin Algıladıkları Stres Ölçeği toplam puanları orta düzeyde (15.03±3.35) bulunmuştur. Literatüre bakıldığında bu araştırma bulgularına paralel; Onan’ın (18) araştırmasında hemşirelerin algılanan iş stresinin orta düzeyde olduğu belirtilmektedir. Gerek çalışma ortamından kaynaklı fiziksel şartlar gerekse uzun çalışma saatleri ile sık ve yoğun çalışma şeklinin hemşireler üzerinde stres oluşturduğu aşikârdır. Bu araştırmada hemşirelerin Yaşam Doyumu Ölçek puan ortalaması 12.62±3.54 olarak

bulunmuştur. Atasoy ve Turan (19) hemşire ve ebelerin yaşam doyumu düzeylerini inceledikleri çalışmada hemşirelerin yaşam doyumu toplam puan ortalamasını 15.15 ± 4.00 olarak bulmuştur.

Polonya'da hemşireler ile yapılan bir araştırmada hemşirelerin yaşam doyumlarının yüksek olduğu bildirilmiştir (20).

Tablo 1. Hemşirelerin Tanıtıcı Özelliklerinin Dağılımı (N=642)

	Özellikler	Sayı (N)	Yüzde (%)
Cinsiyet	Kadın	415	64.6
	Erkek	227	35.4
Yaş	18-23	159	24.8
	24-29	296	46.1
	30-35	128	19.9
	36 ve üzeri	59	9.2
Medeni Durum	Evli	258	40.2
	Bekâr	384	59.8
Eğitim	Lise	221	34.4
	Ön lisans	79	12.3
	Lisans	329	51.2
	Lisansüstü	13	2.1
Sigara Kullanma Durumu	Evet	275	42.8
	Hayır	367	57.2
Alkol Kullanma Durumu	Evet	140	21.8
	Hayır	502	78.2
Aylık Gelir Durumu	3000 TL ve altı	39	6.0
	3000-5000 TL	342	53.3
	5000-7000 TL	261	40.7
Çalışılan Pozisyon	Hemşire(gece)	533	83.0
	Hemşire(gündüz)	91	14.2
	Yönetici	18	2.8
	Hemşire		
Görev Yapılan Birim	Yataklı Servis	398	62.0
	Ameliyathane	31	4.8
	Yoğun Bakım	142	22.1
	Acil Servis	41	6.4
	Poliklinik	30	4.7
Görev Süresi	3 yıl ve altı	294	45.8
	4-7 yıl	205	31.9
	8-11 yıl	83	12.9
	12 yıl ve üzeri	60	9.2

Mirfarhadi ve ark. (21), araştırmasında hemşirelerin %81.9'unun yüksek yaşam doyumuna sahip olduğunu bildirmiştir. Yapılan araştırmalarda hemşirelerin yaşam doyumu düzeyinin orta ve yüksek düzeyde olduğu bildirilmiş ve araştırmanın bu bulgusu literatürle paralellik göstermiştir. Hemşirelerin yaşam doyumunun yüksek olması bakım vermenin, bakım vericiye yaşattığı tatmin duygusu ile ilişkilendirilebilir. Bir yardım mesleği olan hemşirelik, hastaya bakım verirken hemşirenin de kendisi ile ilgili değer algısını üst seviyeye taşımakta ve bu yaşam doyumunu arttırmaktadır. Araştırmaya katılan hemşirelerin iş doyumlarının orta seviyede (3.34 ± 0.58) olduğu tespit edilmiştir. Araştırma sonuçlarımız literatürde yapılmış

benzer araştırma sonuçları ile paralellik göstermektedir (22). Hemşirelerin iş doyumunun orta düzeyde çıkması, pandemi döneminde beklenti ve isteklerinin karşılanamaması ile ilişkilendirilebilir. Bu araştırmada hemşirelerin tükenme düzeylerinin orta seviyede olduğu sonucuna varılmıştır. Fındık ve ark. (23) bir üniversite hastanesinde görev yapan hemşirelerle yaptıkları araştırmada hemşirelerin duygusal tükenmelerini orta seviyede, duyarsızlaşmayı düşük seviyede, kişisel başarıyı ise yüksek seviyede olduğunu bulmuşlardır. Tükenmişlik düzeyinin yüksek olmasının, artan iş yükünün yanında yaşanan ücret adaletsizlikleri ve personel odaklı kurum politikalarının izlenmemesi ile ilişkili olduğu düşünülebilir. (Tablo 2).

Tablo 2. Hemşirelerin Algılanan Stres, Yaşam Doyumu, İş Doyumu ve Tükenmişlik Ölçekleri Toplam Puan Ortalamaları

Ölçekler	Min.- Maks.	X±SS	Ölçek Puan Aralığı
Algılanan Stres Ölçeği			
Algılanan Stres	0-20	10.01±2.84	0-20
Algılanan Baş Etme	0-12	5.02±1.98	0-12
Toplam	3-28	15.03±3.35	0-32
Yaşam Doyumu Ölçeği Toplam			
	5-25	12.62±3.54	5-25
Hemşirelerin İş Doyum Ölçeği			
İş ile İlgili Olumlu Duygular	1.25-5.00	3.43±0.60	1-5
Üstlerden Uygun Destek	1.00-5.00	3.35±1.06	1-5
İş Yerinde Algılanan Önem	1.38-5.00	3.73±0.56	1-5
Keyifli Çalışma Ortamı	1.00-5.00	2.86±0.79	1-5
Toplam	1.25-4.75	3.34±0.58	1-5
Maslach Tükenmişlik Ölçeği			
Duygusal Tükenme	1-36	18.45±6.10	0-36
Duyarsızlaşma	0-19	8.76±4.09	0-20
Kişisel Başarı	6-36	18.76±4.86	0-32
Toplam	12-80	45.98±11.20	0-88

Bu araştırmada kadın hemşirelerin yaşam doyumları erkek hemşirelerden yüksektir, aradaki fark istatistiksel olarak anlamlıdır ($p<0.05$). Araştırmanın mevcut sonucu literatürle benzerlik göstermektedir. Uslan (24) araştırmasında kadınların daha yüksek yaşam doyumuna sahip olduğunu bildirmiştir. Yaşam doyumunun cinsiyet değişkeninden etkilenmediğini bildiren araştırmalar bulunmaktadır (1). Kadınların yaşam doyumunu sosyal ilişkilerin, fiziksel işlevselliğin etkilediği, erkeklerin ise yaşama doyumunu daha çok ekonomik faktörlerin etkilediği düşünüldüğünde mevcut ekonomik olumsuzlukların erkeklerin yaşam doyumunu olumsuz olarak etkilediği düşünülmektedir. Bu araştırmada yaş değişkeni ile yaşam doyumunu arasında anlamlı ilişki olduğu ve 18-23 yaş grubunda olan hemşirelerin diğer yaş gruplarına göre yaşam doyumlarının yüksek ve 36 yaş ve üzerinde olanların ise en düşük olduğu saptanmıştır. Tekir ve ark. (1) 40 yaş ve üzeri hemşirelerin yaşam doyumunu puanının daha yüksek olduğu ve yaş değişkeninin yaşam doyumunu etkilemediği bildirilmiştir. 18-23 yaş grubu hemşirelerin çoğunun sosyal ortamlara ve ilişkilere daha fazla zaman ayırabiliyor olması, 40 yaş üzeri hemşirelerin de yaşamlarındaki çoğu belirsizliğin giderilmiş olmasının yaşam doyumlarına olumlu etki ettiği düşünülmektedir. Bu araştırmada yaş arttıkça tükenmenin arttığı bulgusuna ulaşılmıştır. Bu bulguya göre, yaş arttıkça gelişen bireysel olgunlaşma ve mesleki deneyimin duygusal tükenmeye neden olduğunu söyleyebiliriz. Hemşirelerde tükenmişlik yaşa göre değişmekle birlikte; yaş ve çalışma yılı

arttıkça tükenmişliğin azaldığı çeşitli araştırmalar ile ortaya konulmuştur (25). Ancak bu araştırmada yaş arttıkça tükenmişlik ölçek puanında artmış olduğu, aradaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olduğu belirlenmiştir ($p<0.05$). Gök Balcı ve ark. (26) yaptığı araştırmada ise bu araştırmanın aksine hemşireler arasında yaş arttıkça tükenmişliğin azaldığı görülmüştür. Bunun sebebi olarak da, ilerleyen yaş ile hemşirelerin deneyim kazandıkları ve kendilerini daha başarılı ve yeterli görmeleri ve zorluklarla başa daha kolay çıkmaları gösterilmektedir. Yaş değişkenine göre algılanan strese baktığımızda 36 yaş ve üzerinde olan hemşirelerin puanın diğer yaş grubundaki hemşirelerinkinden yüksek olduğu, istatistiksel olarak farkında anlamlı olduğu bulunmuştur. Akbaş'ın (27) araştırmasında 33-37 yaş grubunda bulunan hemşirelerin puanları 18-22 yaş grubunda bulunan hemşirelerden anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur ($p<0.05$). Yaş grubunun, görev yapılan bölümün şartlarına ve yoğunluğuna bağlı olarak farklılık gösterdiği düşünülebilir. Bu araştırmada 18-23 yaş grubunda olan hemşirelerin iş doyum puanları diğer yaş grubunda olan hemşirelerinkinden yüksek olup aradaki fark anlamlı bulunmuştur. Literatüre yaş arttıkça iş doyumunun arttığını gösteren araştırmalar çoğunluktadır ve işe yeni başlayan yaşı genç olan bireylerde yüksek olan iş doyumunun, yaş ilerledikçe düştüğü ve çalışma yaşamının sonuna doğru deneyim ile doyumun arttığı belirtilmektedir (25). Kuzulugil (28) araştırmasında yaş ilerledikçe hastane

çalışanlarının iş doyumunun arttığını bildirilmiştir.

Genç yaşta hemşirelerin iş doyumlarının daha yüksek olması onların işlerine verdiği önemi gösterdiğinden mesleğin gelişimine katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Bu çalışmada lisansüstü hemşirelerin yaşam doyumlarının diğer eğitim düzeyindeki hemşirelerden yüksek olduğu ve farkın istatistiksel olarak anlamlı olduğu belirlenmiştir. Araştırma bulgularımıza benzer şekilde Erdoğan, (29) Yıldırım ve Benli (30) araştırmalarında, lisansüstü eğitim alan hemşirelerin yaşam doyumunu puanlarının daha yüksek olduğunu bildirmişlerdir. Literatürde eğitim durumu değişkeninin yaşam doyumunu etkilemediği yönünde araştırmalar bulunmaktadır (1). Bu çalışmada hemşirelerin eğitim durumları ile algıladıkları stres arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmamıştır ($p>0.05$). Arız'ın (31) iş tatmini ve iş stresi üzerine sağlık personellerinde yaptığı çalışmada, stres düzeyi ile öğrenim durumunun anlamlı olmadığı bulunmuştur. Bu çalışma da ön lisans ve lisans mezunu hemşirelerin algıladıkları stresin diğer eğitim seviyesindeki hemşirelere göre daha yüksek olduğu bulunmuştur. Akbaş (27) da çalışmasında bu çalışmayla benzer netice elde etmiştir. Mevcut sonuçlar değerlendirildiğinde ön lisans ve lisans mezunu olanların kurumların beklentilerini karşılamamış olması kendi eğitim seviyelerine ve yeteneklerine uygun görev almamış olmalarından kaynaklandığı düşünülebilir. Oysa öğrenim seviyesinin stres durumu ile baş etmede etkin rol aldığı, öğrenim düzeyi arttıkça kişilerin sorun çözme becerisinin arttığı düşünülmektedir. Eğitim düzeyi yükseldikçe kişilerin tükenmişlikle daha iyi baş etmesi beklenebilir. Hemşirelerin eğitim düzeylerine göre tükenmişlik ölçek puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmamıştır ($p>0.05$). Kaya ve ark. (25) çalışmasında da tüm eğitim gruplarındaki hemşirelerin aynı seviyede tükenmişlik düzeyinde oldukları bildirilmektedir. Günüşen ve Üstün'ün (32) hemşirelerle yaptıkları çalışmada, sağlık meslek lisesi ve ön lisans mezunlarının duygusal tükenme puanlarının, lisans ve yüksek lisans mezunlarına göre anlamlı düzeyde yüksek olduğu ortaya çıkmıştır. Bu durum hemşirelerin eğitim

düzeylerine göre üstlendikleri görevler ve çalışma saatleri arasında bir farklılık olmayışından kaynaklanıyor olabilir. Bu çalışmada çalışılan birime bakıldığında en yüksek yaşam doyumunu puanı ameliyathanede çalışan hemşirelerin olduğu saptanmış olup aradaki fark istatistiksel olarak anlamlıdır ($p<0.05$). Tekir ve ark. (1) tarafından yapılan bir çalışmada çalışılan birim değişkeninin yaşam doyumunu üzerine etkisinin olmadığını bildirilmiştir. Bu çalışmada yönetici olarak çalışan hemşirelerin iş doyumlarının gece ve gündüz vardiyasında çalışan hemşirelerden yüksek olduğu sonucu bulunmuştur. Literatür araştırmaları yönetici pozisyonunda çalışan hemşirelerin iş doyumunun daha yüksek olduğu sonucu ile bu çalışma sonuçlarını desteklemektedir (33). Serap ve ark. (34) bu durumu hemşirelerin kıdem durumu ile ilişkilendirerek açıklamıştır. Hemşirelerin sorumlu hemşire ya da yönetici pozisyonlarda çalışabilmesi için kurum içerisinde belli bir süre çalışmış olması, kurumu tanınması beklenmektedir. Sorumlu hemşire ya da yönetici pozisyonlarda çalışan hemşirelerin belli bir bilgi birikimine sahip olması onların karşılaşacakları mevcut ve potansiyel problemler ve çözümlerine ilişkin daha avantajlı duruma getirmektedir. Bu çalışmada hemşirelerin iş doyumları ile çalıştıkları birim arasında anlamlı fark olduğu bulunmuştur. Yüksel-Kaçan ve ark. (35) Çelik ve Kılıç'ın (36) araştırmalarında bu bulguya benzer şekilde hemşirelerin iş doyumunun çalıştıkları birime göre değiştiği belirlenmiştir. Hemşirelerin iş doyumlarını belirleyen bir başka çalışmada polikliniklerde ve yönetim birimlerinde çalışan hemşirelerin iş doyumlarının diğer bölümlere göre daha yüksek olduğu, servis hemşirelerinin iş doyumunun ise diğer bölümlere göre en düşük olduğu sonucuna ulaşılmıştır (2). İlgili literatür göz önünde bulundurulduğunda hemşirelerin çalıştıkları bölümler iş doyumunu arasındaki ilişki kliniğe yatan hastaların niteliği ile ilişkili olduğu bulunmuştur. Kronik hastalıklara sahip hastalara bakım verilen, yatış süresi uzun olan kliniklerde çalışan hemşirelerin iş doyumunun daha yüksek; ameliyathane, cerrahi, acil gibi hasta sirkülasyonun çok olduğu, özelleşmiş bölümlerde çalışan hemşirelerin iş doyumunun daha düşük olduğu dikkat çekmektedir (Tablo 3).

Tablo 3. Hemşirelerin Maslach Tükenmişlik Ölçeği, Algılanan Stres Ölçeği, Hemşire İş Doyum Ölçeği ve Yaşam Doyumu Ölçeğinden Aldıkları Toplam Puanlar ile Tanıtıcı Özelliklerinin Karşılaştırılması

Özellikler	Maslach Tükenmişlik Ölçeği		Algılanan Stres Ölçeği		Hemşire İş Doyum Ölçeği		Yaşam Doyumu Ölçeği	
	X±SS	Test ve p	X±SS	Test ve p	X±SS	Test ve p	X±SS	Test ve p
Cinsiyet								
Kadın	45.64±10.61	MWU=453015	15.19±3.43	MWU=44384.0	3.38±1.01	MWU=44310	12.78±3.19	MWU=42130
Erkek	46.59±12.20	p=0.42	14.76±3.20	p=0.22	3.29±1.13	p=0.21	12.32±4.11	p=0.02
Yaş								
18-23	42.14±10.86		14.18±3.14		3.47±0.48		13.40±3.59	
24-29	46.12±10.28	KW=33.39	15.29±3.43	KW=13.77	3.30±0.58	KW=7.97	12.43±3.46	KW=11.05
30-35	48.41±11.65	p=0.00	15.23±2.72	p=0.00	3.27±0.61	p=0.04	12.39±3.48	p=0.01
36 ve üzeri	50.33±12.54		15.64±4.33		3.35±0.67		11.91±3.73	
Medeni Durum								
Evli	47.00±11.24	MWU=450645	15.20±3.19	MWU=47270.0	3.31±0.61	MWU=47785	12.53±3.53	MWU=47875
Bekâr	45.29±11.13	p=0.05	14.92±3.46	p=0.32	3.36±0.56	p=0.44	12.67±3.55	p=0.46
Eğitim								
Lise	44.99±12.15		14.86±2.67		3.36±0.60		12.51±3.57	KW=8.242
Ön lisans	48.07±10.99	KW=4.77	15.41±4.03	KW=3.83	3.31±0.66	KW=1.29	11.92±3.14	p=0.04
Lisans	46.22±10.62	p=0.18	15.09±3.59	p=0.28	3.34±0.55	p=0.73	12.79±3.60	
Lisansüstü	44.00±8.66		14.30±3.14		3.35±0.42		14.38±3.30	
Sigara kullanma durumu								
Evet	47.07±10.76	MWU=459010	15.48±2.84	MWU=44397	3.30±0.54	MWU=45295	12.42±3.51	MWU=47950
Hayır	45.16±11.47	p=0.05	14.70±3.66	p=0.00	3.38±0.61	p=0.02	12.77±3.57	p=0.27
Alkol kullanma durumu								
Evet	47.83±10.20	MWU=308505	15.47±2.91	MWU=31635.0	3.26±0.49	MWU=29155	12.08±3.23	MWU=31230
Hayır	45.46±11.42	p=0.02	14.91±3.46	p=0.06	3.37±0.60	p=0.00	12.77±3.62	p=0.04
Aylık gelir durumu								
3000 TL altı	44.89±13.92		15.79±3.00	KW=3.39	3.37±0.81	KW=1.01	11.58±4.19	KW=18.362
3000-5000 TL	47.02±11.08	KW=7.02	15.04±3.58	p=0.18	3.31±0.63	p=0.60	12.24±3.58	p=0.00
5000-7000 TL	44.77±10.81	p=0.03	14.91±3.08		3.39±0.45		13.26±3.30	
Çalışılan Pozisyon								
Hemşire(gece)	45.75±10.92		15.07±3.38	KW=4.62	3.31±0.59	KW=9.34	12.41±3.50	KW=15.434
Hemşire(gündüz)	45.89±11.65	KW=5.79	14.62±3.15	p=0.09	3.50±0.51	p=0.00	13.40±3.54	p=0.00
Sorumlu Hemşire	53.16±14.88	p=0.05	15.94±3.45		3.52±0.46		14.72±3.92	
Görev yapılan birim								
Yataklı Servis	46.62±10.60		14.76±3.51		3.38±0.61		12.49±3.54	
Ameliyathane	40.83±11.35	KW=17.47	14.16±3.18	KW=4.62	3.43±0.47	KW=15.33	14.12±3.82	KW=11.531
Yoğun Bakım	46.50±10.95	p=0.00	15.81±2.96	p=0.09	3.22±0.55	p=0.00	12.38±3.44	p=0.02
Acil Servis	42.04±13.34		15.53±2.43		3.30±0.29		12.60±2.99	
Poliklinik	45.63±14.66		15.23±3.63		3.36±0.60		13.86±4.05	
Görev süresi								
3 yıl ve altı	43.42±10.84		14.30±3.50	KW=13.05	3.39±0.54		12.52±3.61	
4-7 yıl	46.89±10.08	KW=37.69	15.30±2.99	p=0.01	3.32±0.57	KW=5.35	12.88±3.57	KW=2.152
8-11 yıl	49.08±11.12	p=0.00	15.01±3.16		3.21±0.65	p=0.14	12.57±3.14	p=0.54
12 yıl ve üzeri	51.11±13.45		15.78±3.89		3.34±0.67		12.26±3.67	

Bu araştırmada hemşirelerin iş doyumları ile algıladıkları stres arasında negatif yönlü bir ilişki olduğu belirlenmiştir. Literatür incelendiğinde yapılan araştırmalar iş doyum ile iş stresi arasında negatif bir ilişki olduğunu belirtmektedir (37). Bu araştırmada iş doyumunu ve yaşam doyumunu ölçek toplam puanı arasında pozitif yönlü zayıf düzeyde anlamlı ilişki saptanmıştır. Bu duruma göre, iş doyumunu düzeyi arttıkça yaşam doyumunu düzeyinin de artacağı söylenebilir. Literatürde iş doyumunu arttığında yaşam doyumunun da arttığını bildiren

araştırmalar bildirilmektedir (1). Bu araştırmada hemşirelerin tükenmişlik düzeyleri ile yaşam doyumları arasında negatif yönlü bir ilişki olduğu bulunmuş olup bu bulgu literatür ile benzerlik göstermektedir. Öztürk ve ark. (38) bir devlet hastanesinde görev yapan sağlık çalışanlarının tükenmişlik düzeylerini incelediği araştırmalarında, sağlık personellerinin duygusal tükenmeleri ile yaşam doyumunu arasında negatif yönlü anlamlı bir ilişkinin olduğu tespit edilmiştir (Tablo 4).

Tablo 4. Algılanan Stres Ölçeği, Yaşam Doyumu Ölçeği, İş Doyum Ölçeği ve Maslach Tükenmişlik Ölçeği Arasındaki Korelasyon

Ölçekler	Maslach Tükenmişlik Ölçeği	İş Doyum Ölçeği	Yaşam Doyumu Ölçeği	Algılanan Stres Ölçeği
Algılanan Stres Ölçeği	.329**	-.232**	-.281**	1.00
Yaşam Doyumu Ölçeği	-.203**	.400**	1.00	.
İş Doyum Ölçeği	-.210**	1.00	.	.
Maslach Tükenmişlik Ölçeği	1.00	.	.	.

**p<0.05

Araştırmanın Sınırlılıkları: Araştırmanın sonuçları, kullanılan ölçeklerden elde edilen veriler ve tek merkezde yapılmış olduğundan Dr Ersin Arslan Eğitim ve Araştırma Hastanesinde görev yapmakta olan 642 hemşire ile sınırlıdır. Verilerin pandemi döneminde toplanmış olması da bir diğer sınırlılıktır.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu araştırmaya katılan hemşirelerin Algıladıkları Stres Ölçeği toplam puanları, Yaşam Doyumu Ölçek puan ortalaması, İş Doyum Ölçeği ve alt boyutlarından aldıkları ölçek toplam puanları ve Maslach Tükenmişlik Ölçeği'nden aldıkları toplam puanın orta seviyede olduğu belirlenmiştir. Ayrıca bu araştırmada iş stresi ile tükenmişlik arasında pozitif, anlamlı bir ilişki saptanmış olup mevcut iki değişken ile meslek ve yaşam doyumunu arasında negatif, anlamlı ilişki olduğu bulunmuştur.

KAYNAKLAR

1. Tekir Ö, evik C, Selma A, etin G. Sağlık alışanlarının Tükenmişlik, İş Doyumu Düzeyleri ve Yaşam Doyumunun İncelenmesi. Kırıkkale Üniversitesi Tıp Fakültesi Dergisi 2016;18:51-63.
2. Büyükaslan H, Hüseyin E. Acil servis çalışanlarının iş stresi ve tükenmişlik düzeylerinin iş doyumları üzerine etkisi. Harran Üniversitesi Tıp Fakültesi Dergisi 2019;16: 290-4.
3. Durmuş M, Gerçek A, iftci N. Hemşirelerin yaşam kaliteleri ile tükenmişlik düzeylerinin değerlendirilmesine yönelik bir araştırma.

Araştırma sonuçları doğrultusunda; kurumda stresle başa çıkma ve tükenme konularında eğitimler ve uygulamalar planlanabilir, hemşirelerin sorunlarını anlatabilecekleri, etkili iletişimin sağlanabileceği birim toplantıları yapılabilir. Hemşirelerin görev yapmak istediği birimlerde çalışması sağlanabilir, iş yükü ve mesleki risklerin fazla olduğu acil servis, yoğun bakım ameliyathane ve diğer bölümlerde çalışan hemşirelerin maddi ve manevi açıdan ödüllendirilmesi ve belirli aralıklarla birim değişikliklerinin planlanması önerilir.

ıkar atışması: Yazarlar arasında herhangi bir çıkar atışması yoktur.

Yazar Katkısı: Araştırma fikrinin oluşturulması EK, GBC, araştırmanın tasarımı ve veri toplama kısmı EK, GBC, analiz ve makalenin yazımı EK, GBC tarafından yapılmıştır.

Anemon Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi 2018;6:279-86.

4. Kahraman G. Yoğun bakım hemşirelerinin iş doyumları ve etkileyen faktörler. Dokuz Eylül Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Elektronik Dergisi 2011;4:12-8.
5. Kavlu İ, Pınar R. Acil servislerde çalışan hemşirelerin tükenmişlik ve iş doyumlarının yaşam kalitesine etkisi. Türkiye Klinikleri Journal of Medical Sciences.2009;29 (6):1543-55.
6. Dall'Ora C, Griffiths P, Ball J, Simon M, Aiken LH. Association of 12 h shifts and nurses' job

- satisfaction, burnout and intention to leave: findings from a cross-sectional study of 12 European countries. *BMJ open* 2015;5:e008331.
7. Caro MM, San-Martín M, Delgado-Bolton R, Vivanco L. Empathy, loneliness, burnout, and life satisfaction in Chilean nurses of palliative care and homecare services. *Enfermería Clínica (English Edition)* 2017;27: 379-86.
 8. Koşucu SN, Göktaş SB, Yıldız T. Cerrahi ve dahiliye servislerinde çalışan hemşirelerin işe bağlı gerginlik ve iş doyumunu düzeylerinin değerlendirilmesi. *Cukurova Medical Journal* 2017;42:675-81.
 9. Yüksel-Kaçan C, Örsal Ö, Köşgeroğlu N. Hemşirelerde iş doyumunu düzeyinin incelenmesi. *Hemşirelikte Araştırma Geliştirme Dergisi* 2016;18:1-12.
 10. Durmaz M, Sabuncu N. Ameliyathane ve Cerrahi Klinik Hemşirelerinin Kişilik Özellikleri ve İş Doyumları. *Genel Sağlık Bilimleri Dergisi* 2019;1:40-52.
 11. Bilge A, Ögce F, Genç R, Oran N. Algılanan stres ölçeği (ASÖ)'nin Türkçe versiyonunun psikometrik uygunluğu. *Ege Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi* 2009;2:61-72.
 12. Maslach C, Jackson SE, Leiter MP, Schaufeli WB, Schwab RL. *Maslach burnout inventory*. Consulting psychologists press 1986;21:3463-64.
 13. Ergin C. Doktor ve hemşirelerde tükenmişlik ve Maslach tükenmişlik ölçeğinin uyarlanması. VII. Ulusal Psikoloji Kongresi, 22th September 1992 Ankara (Turkey), 1992.
 14. Muya M, Katsuyama K, Ozaki F, Aoyama H. Development of a scale measuring the job satisfaction of Japanese hospital nurses. *Japan Journal of Nursing Science* 2014;11:160-70.
 15. Türe Yılmaz A, Yıldırım A. Hemşire İş Doyum Ölçeği'nin Türkçe Geçerlilik ve Güvenirliği. *Sağlık ve Hemşirelik Yönetimi Dergisi* 2016; 3(3): 158-68.
 16. Diener E, Emmons RA, Larsen RJ, Griffin S. The satisfaction with life scale. *Journal of Personality Assessment* 1985;49:71-5.
 17. Dağlı A, Baysal N. Yaşam Doyumu Ölçeğinin Türkçe'ye Uyarlanması: Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi* 2016;15(59): 1250-69.
 18. Onan N, Işıl Ö, Barlas GÜ. The Effect of a New Coping Intervention on Stress and Burnout in Turkish Oncology Nurses. *Journal of Marmara University Institute of Health Sciences* 2013;3(3): 121-30.
 19. Atasoy İ, Turan Z. Ebe ve hemşirelerde duygusal emek ile yaşam doyumunu arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Mersin Üniversitesi Tıp Fakültesi Lokman Hekim Tıp Tarihi ve Folklorik Tıp Dergisi* 2019; 9: 357-66.
 20. Çetinkaya B, Gülaçtı F, Çiftçi Z. Çalışanların Mesleki Tükenmişlik, Mesleki Doyum ve Yaşam Doyumunun İncelenmesi. *OPUS Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi* 2019;14:1475-500.
 21. Mirfarhadi N, Moosavi S, Tabari R. Life satisfaction and its determinants: a survey on Iranian nurses population. *Archives of Advances in Biosciences* 2013;4(4):11-5.
 22. Öztürk H, Kasım S, Kavgacı A, Kaptan D, Gülnur İ. Bir Üniversite Hastanesinde Çalışan Hemşirelerin İş Doyum Düzeyleri. *Anadolu Hemşirelik ve Sağlık Bilimleri Dergisi* 2015;18(1):17-25.
 23. Findik ÜY, Özgül E, Nejdet S, Motör D. Bir Üniversite Hastanesinde Çalışan Hemşirelerin Tükenmişlik Düzeyi. *Ege Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Dergisi* 2011;27:55-65.
 24. Kanbur E. Aşırı iş yükünün iş ve yaşam doyumundaki etkisi: İşe bağlı gerginliğin aracı rolü. *İş ve İnsan Dergisi* 2018;5:125-43.
 25. Tuba B, Mihci Ö, Başer DA, Cankurtaran M. Bir Üniversite Hastanesi Örneğinde Yardımcı Hizmet Personelinin Tükenmişlik ve Nikotin Bağımlılık Düzeyleri Arasındaki İlişki. *Bağımlılık Dergisi* 2020;21:181-9.
 26. Balcı G, Demir Ş, Kural Y. 'Hemşirelerde tükenmişlik ve yorgunluk semptomları: Klinik araştırma. *Tepecik Eğitim Hastanesi Dergisi* 2013;23:83-7.
 27. Çelik M, Tepe M. Stres ve Motivasyon İlişkisi: Kadın Sağlık Çalışanları Örneği. *Al Farabi Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi* 2021;6(1):43-61.
 28. Kuzuluğil Ş. Kamu hastaneleri çalışanlarında iş tatminini etkileyen faktörlerin incelenmesine yönelik bir araştırma. *İstanbul Üniversitesi İşletme Fakültesi Dergisi* 2012;41(1):129-41.
 29. Erdoğan E, Erdem R. Hemşirelerin Bireysel Sosyal Sorumluluk Düzeyleri İle Yaşam Doyumunun Demografik Değişkenlere Göre Araştırılması. *Journal of Suleyman Demirel University Institute of Social Sciences* 2017;28:293-312.
 30. Piotrkowska R, Jarzynkowski P, Książek J, Mędrzycka W. Satisfaction with life of oncology nurses in Poland. *International Nursing Review* 2019;66:374-80.
 31. Söyler S. Sağlık çalışanlarının maruz kaldıkları iş stresi ile iş doyumunu ilişkisinin incelenmesi: Bir meta-analiz çalışması. *Online Türk Sağlık Bilimleri Dergisi* 2018;3(4):190-205.
 32. Günüşen N, Üstün B. Türkiye'de ikinci basamak sağlık hizmetlerinde çalışan hemşire ve hekimlerde tükenmişlik: Literatür incelemesi. *Dokuz Eylül Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Elektronik Dergisi*. 2010;3(1): 40-51.
 33. Kavlu İ. Acil servislerde çalışan hemşirelerin tükenmişlik ve iş doyumlarının yaşam kalitesine etkisi. *Türkiye Klinikleri Journal of Medical Sciences Research*. 2009;29:154-55.

34. Serap B, Küçükkendirci H, Talat G, Güler YR. Sağlık Çalışanlarında İş Doyumu Düzeyinin Belirlenmesi. Sağlıkta Performans ve Kalite Dergisi 2017;13:37-66.
35. Zhang Y-y, Zhang C, Han X-R, Li W, Wang Y-l. Determinants of compassion satisfaction, compassion fatigue and burn out in nursing: A correlative meta-analysis. Medicine 2018;97(26):e11086.
36. Çelik Y, Kiliç İ. Hemşirelerde İş Doyumu, Mesleki Tükenmişlik ve Yaşam Kalitesi Arasındaki İlişkiler. Kocatepe Tıp Dergisi 2019;20(4):230-8.
37. Öztürk MH, Gezer N. The Effect of Role Conflict and Ambiguity on Work Stress in Health Staff Working in Emergency Service and 112. Adnan Menderes Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Dergisi 2021;5(1):72-83.
38. Öztürk Z, Çelik G, Ezgi ÖRS. Sağlık Çalışanlarında Tükenmişlik ve İş Doyumu İlişkisi: Bir Kamu Hastanesi Örneği. Uluslararası Sağlık Yönetimi ve Stratejileri Araştırma Dergisi, 2020;6(2):328-49.